

TÓM TẮT VĂN BẢN THUYẾT MINH

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu yêu cầu tóm tắt một văn bản thuyết minh.
- Biết vận dụng các thao tác cơ bản để tóm tắt văn bản thuyết minh.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Văn bản thuyết minh là loại văn bản thông dụng trong đời sống, trong SGK. Ví dụ, các phần *Tiểu dẫn* giới thiệu tác giả, tác phẩm, các bài khái quát về văn học dân gian, bài thuyết minh về văn bản, về lịch sử tiếng Việt,...

2. Tóm tắt các loại văn bản này là một yêu cầu thực tế, cần thiết trong quá trình học tập của HS. Thực hiện tốt bài này là giúp HS có kỹ năng tóm tắt để nắm chắc nội dung các văn bản được học.

3. Trong thực tế giảng dạy ở THPT, có một hiện tượng làm giảm tính chủ động, tích cực học tập của HS, đó là GV thường tóm tắt sẵn các bài khái quát hoặc phần *Tiểu dẫn*, sau đó ghi lên bảng hoặc đọc cho HS chép. Làm như thế HS sẽ ỷ lại, mất thói quen tự tóm tắt, tự học. Vì thế thông qua học bài này, GV sẽ giúp HS có kỹ năng tóm tắt và thay đổi thói quen đã nêu. GV nên yêu cầu HS tự tóm tắt trước rồi góp ý bổ sung để HS tự hoàn chỉnh, chứ không nên làm thay.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Nêu câu hỏi cho HS : Văn bản thuyết minh là những văn bản như thế nào ? Nêu ví dụ để HS nhớ lại và giới thiệu bài mới. GV gợi ý và ghi lên bảng tên một số bài tiêu biểu.

2. Nêu câu hỏi cho HS : Vì sao cần phải tóm tắt ? Tóm tắt để làm gì ?

3. Nêu câu hỏi về yêu cầu của một văn bản tóm tắt cần phải đạt những điểm gì.

GV nhấn mạnh :

– Tóm tắt phải đúng với ý của nguyên bản.

– Tóm tắt phải ngắn gọn, sáng rõ.

4. Yêu cầu cơ bản khi tóm tắt văn bản :

– Đọc kỹ ;

– Nắm ý chính, lược bỏ ý phụ ;

– Làm văn bản tóm tắt ý chính ;

– Đọc soát lại xem văn bản tóm tắt đã chính xác chưa.

5. Gợi ý luyện tập

a) Tóm tắt văn bản *Tri thức về văn hoá*

– GV cho HS đọc văn bản và nêu các yêu cầu như trong SGK. GV nên chia việc tóm tắt văn bản làm bốn bước : đọc kĩ ; tìm ý chính, lược bỏ ý phụ ; viết văn bản tóm tắt ; soát lại.

– GV dành thời gian cho luyện tập còn phần lí thuyết không nên kéo dài.

Gợi ý :

Bài viết của Chu Hảo vốn là một bài báo dài, do yêu cầu luyện tập nên bài học này chỉ trích một đoạn. Nội dung chính của đoạn trích nêu lên quan điểm : Các tri thức lớn xuất hiện làm thay đổi đời sống văn hoá của con người. Ví dụ, có quan niệm của Cô-péc-ních, xác định trái đất xoay xung quanh mặt trời, thì các quan niệm duy tâm về trái đất là trung tâm vũ trụ mới thay đổi. Hoặc trước khi có *Thuyết tương đối* của Anh-xtanh, mọi người đều tin có chân lí tuyệt đối, nhưng từ sau Anh-xtanh, vấn đề chân lí tương đối ngày càng được mọi người chấp nhận. Như thế là hệ tri thức thay đổi làm văn hoá thay đổi.

Bài gồm ba đoạn. Câu then chốt của đoạn 1 : "Đâu là điểm tựa của đức tin duy trì sự trường tồn của nhân loại ?". Các câu khác chỉ là dẫn dắt và đưa đẩy, tạo không khí.

Câu then chốt của đoạn 2 : "... kết luận khoa học bác bỏ quan điểm "Trái đất là trung tâm vũ trụ"... đã xé tan bức màn đen của đêm dài trung cổ, đưa loài người sang thời Phục hưng".

Câu then chốt của đoạn 3 : "Anh-xtanh đã ... phủ nhận sự tồn tại của chất ête và do đó phủ nhận luôn cả hai cái tuyệt đối của khoa học cổ điển (không gian tuyệt đối và thời gian tuyệt đối) bằng *Thuyết tương đối* bất hủ của mình". Thừa nhận thuyết tương đối cho phép người ta có thể quan sát một sự vật và có các quan điểm, kết luận khác nhau, chân lí là tương đối.

Có thể tóm tắt như sau :

Vấn đề then chốt day dứt nhân loại xưa nay là : "Đâu là điểm tựa của đức tin duy trì sự trường tồn của nhân loại ?". Đó là những tri thức cơ bản về thế giới mà con người dựa vào. Tri thức về thế giới thay đổi thì văn hoá xã hội thay đổi theo.

Cô-péc-ních bác bỏ thuyết "Trái đất là trung tâm vũ trụ", xé tan các nhận thức mê tín, đưa loài người sang thời Phục hưng.

Anh-xanh bác bỏ các chân lí khoa học tuyệt đối của khoa học cổ điển là không gian tuyệt đối và thời gian tuyệt đối, mở đầu thời đại của chân lí tương đối, một thời đại văn hoá mới.

b) Tóm tắt phần *Tiểu dẫn* bài *Phú sông Bạch Đằng*

Phần *Tiểu dẫn* có ba đoạn : Đoạn 1 giới thiệu về tác giả Trương Hán Siêu, đoạn 2 và đoạn 3 giới thiệu về bài phú. Như vậy, văn bản tóm tắt phải nêu được ý chính về tác giả và tác phẩm. GV có thể hướng dẫn cho HS tóm tắt như sau :

- Trương Hán Siêu là người sống vào thời nào, có tài đức, công lao gì nổi bật ?
- Bài *Phú sông Bạch Đằng* có nội dung và hình thức như thế nào ?